

Mezheplerin Doğru İslâmiyete Hizmetleri

Mehmet Ali Kaya

Özet

Mezhepler Peygamberimizin vefatından sonra ortaya çıkan siyasi, sosyal olaylar ve değişen şartlar karşısında Kur'ân ve Sünnet'teki hükümleri anlama ve nasslardan hüküm çıkarma konusunda ortaya çıkan karmaşık durumları ortadan kaldırmak için çıkmıştır. İslam uleması fikir anarşisinin önüne geçmek ve Allah'ın rızasına uygun hükümleri çıkarabilmek için "Usul ve Metot" belirlemek zorunda kalmışlardır. Mezheplerin özünde de Hz. Peygamberin sünnetine uymak ve Sünneti yeniden ihya etmek yatmaktadır. Bu çalışmada öncelikle mezhep tanımı üzerinde durulacak mezheplerin İslam'a hizmetleri ve genel prensipleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler

Mezhep, usul, metod, Sünnet, Doğru İslamiyet, müsbet hareket

Giriş

Mezhep, yol ve yöntem, usul ve metod demektir. Peygamberimizin vefatından sonra ortaya çıkan siyasi, sosyal olaylar ve değişen şartlar karşısında Kur'ân ve Sünnet'teki hükümleri anlama ve nasslardan hüküm çıkarma konusunda ortaya çıkan karmaşık durumlar ve fikir anarşisinin önüne geçmek ve Allah'ın rızasına uygun hükümleri çıkarabilmek için İslam uleması "Usul ve Metot" belirlemek zorunda kalmışlardır.

Mezhep, gidilen
yol, usul ve
metot anlamına
gelmektedir.
Dini hayat
mezheplerden
doğmaz;
mezhepler dinden
kaynaklanır.
Kaynağı "Edille-i
Şer'iyе" denilen
"Kitap, Sünnет,
İcma ve Kıyas"tır.

Sahabe ve Tabiin dönemi Kur'an ve Sünnет'e bağlı olanların nassları olduğu gibi anlayıp yoruma ve teville yönelmemesi bir boşluk meydana getirmiş ve dış dünyadan İslâm'a yönelen hücumları önlemek amacı ile nassları yorumlamada akli öne çıkaran Mutezile imamlarının Yunan felsefesini akla uygun bularak dini nassları onlarla yorumlamaya yöneltmiştir. Bunun üzerine Allah rızasını esas alan İslâm bilginleri "Kur'an ve Sünnет" ölçüsüne göre dini doğru anlamak amacıyla, "Usul İlmini" ortaya koyup geliştirmeye yönelmiştir.

Bediüzzaman'ın da ifade ettiği gibi bu alimler "Akıl ile nakil tearuz ettiği zaman akli esas alıp nakli tevil etmeye"¹ başladılar. Ancak o aklın doğru anlamasını sağlayacak olan kuralları da belirleyerek "Usuller ve Metotlar" geliştirdiler. "Ehl-i Sünnет" çizgisi bu şekilde ortaya çıktı.

Değişen dünya şartları karşısında son yıllarda mezhepler ile ilgili tartışmaların çoğaldığını görmekteyiz. Medeniyetin gelişmesi ve kitle iletişim araçlarının dünyayı bir ev haline getirmesi, ilmin yaygınlaşması ve dinlerin, fikirlerin ve görüşlerin evrensel hale gelmesi, siyasi akımların inanç ve dinleri siyasetlerine alet etme çabaları mezhepler arasındaki ihtilafları körükledi ve bu da "medeniyet içi savaşlar" diyebileceğimiz mezhep çatışmalarını netice verdi. İŞİD'in ortaya çıkması, Şii ve Sünni çatışmalarının körüklenmesi bu yeni gelişmelerin sonucudur.

Radikal fikir ve inançlara sahip olanların kendileri gibi düşünmeyen ve inanmayanları küfürle itham ederek kanlarını helal görmeleri ve Kur'an'daki "cihad" kavramını siyasi amaçlarına alet ederek siyasal hakimiyetlerini buna bina etmek istemeleri çatışmaları artırdı. İslâm'ın Batı'da yayılması sonrasında, İslâm düşmanı olan İkinci Avrupa'nın kendi hakimiyetlerini korumak amacı ile "İslâmofobi"yi körüklemelerinde mezhep kavgalarının savaşa dönüştürülmesi etkili oldu.

Bu durumdan kurtuluş ancak "Doğru İslâmiyet"i "Asr-ı Saadet" modelini sağlıklı bir şekilde ortaya koymakla mümkündür. Bu da Hz. Peygamberin sünnetine uymak ve Sünneti yeniden ihya etmekle olacaktır. Buradan hareketle bu çalışmada öncelikle mezhep tanımı üzerinde durulacak mezheplerin İslâm'a hizmetleri ve genel prensipleri ele alınacaktır.

1. Mezhep Nedir?

Mezhep, gidilen yol, usul ve metot anlamına gelmektedir. Kişinin içti-hadı olursa hususi olduğu için sadece kişiyi bağlar ve hüccet olmaz. Cumhurun, yani ümmetin ulemasının veya ekseriyetin kabulüne mazhar olursa "icma-i ümmet" olur ki bağlayıcı olur.

Dini hayat mezheplerden doğmaz; mezhepler dinden kaynaklanır. Kaynağı "Edille-i Şer'iyе" denilen "Kitap, Sünnет, İcma ve Kıyas"tır. Mezhepler "Kur'an-ı Kerim'in" ve Peygamberimizin (asm) akla, fikre ve düşünceye verdiği önemin delilidir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de "Niçin düşünmüyorsunuz? Düşünün ki gerçeği göresiniz ayetleri ile akla, düşünmeye ve hüküm çıkarmaya teşvik etmiştir. Mezhepler de bu anlamda yapılan çalışmaların sonucu ortaya çıkmıştır.

Mezhepleri genel olarak üç sınıfta mütalaa etmek mümkündür.

1. Siyasi Mezhepler: Havaric, Şia ve Selefiye

2. İtikadi Mezhepler: Selef-i Salihin, Mutezile, Kaderiye, Cebriye, Mür-
cie, Eş'ari ve Maturudi.

3. Amelî Mezhepler: Hanefi, Şafii, Maliki ve Hanbeli Mezhepleri.

İslâm dünyasında yüz yıla yakın yaşanan tartışmalar sonucu “Ehl-i
Sünnet ve'l-Cemaat” denen, ümmetin ekseriyetinin tasvibine mazhar olan
“Hak Mezhep” teşekkül etmiştir. Ehl-i Sünnet “Hanefî, Malikî, Hanbelî ve
Şafî” olmak üzere dört hak mezhep ümmetin kabulüne mazhar olmuştur.
Bu sebeple Bediüzzaman “Adalet namazında kıbleniz dört mezhep olsun”²
buyurmuştur.

Mezheplerin içtihatları ve çalışmaları Kur'an-ı Kerim'in ve Peygamberi-
mizin (asm) hadislerinin şerhi, açıklaması ve uygulamasıdır. Bediüzza-
man bu gerçeği “kanun-i ilahinin şarihi olan mezahib-i erbaa”³ şeklinde
ifade eder.

Bediüzzaman hazretleri “Demokrasi”nin de dört mezhebin içtihatları-
nan çıkarılacağını ifade eder.⁴

2. Hürriyet, Temel Haklar ve Hukuk Açısından Mezhepler

Hukuk dogmatığı varlığını hukuka borçlu olduğu gibi, mezhepler de
varlığını dine borçludur; din varlığını mezheplere borçlu değildir. Hukuk
ve insan hakları açısından konuyu ele alacak olursak şu sorulara cevap ara-
makla mezhepler konusuna yaklaşmak mümkün olacaktır.

İslâmın özünde hak ve temel hak kavramı var mıdır? İktidar sınırlan-
dırılabilir mi? Ulu'l-emre itaat mutlak mıdır, yoksa sınırlı ve şartlara bağlı
mıdır?

Bu soruların cevaplanması önemlidir; zira özellikle Şia ve Havaric gibi
siyasi sebeplerden ortaya çıkan, onlardan etkilenecek günümüzde İŞİD gibi
radikalizme sapan, cihadî yanlış anlayan, devlet ve iktidarı önceleyen mez-
hepler günümüzdeki tartışmaların özünü oluşturmaktadır. Hakimiyeti esas
alan, siyasi içerikli bu tür yapıların ve anlayışların kavgalarını önlemenin
yolu, dinin hukuk ve temel haklar konusundaki doğru yaklaşımı ile çözüme
kavuşabilir.

Asrı Saadette yaşanan, dinin temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet'i
çok iyi bilen ve Allah rızasını esas alan sahabe ve selef-i salihinin Kur'an'dan
ve Peygamberimizin sünnetinden anlayıp ortaya koyduğu ve uyguladığı an-
layışa göre insan “Ahsen-i Takvim”de yaratılan ve “Halife” unvanı ile dün-
yaya gönderilen reşit ve hür olan varlıktır. İnsanın hürriyeti ve şahsiyetini
koruması amaçtır ve bu kısıtlanmamalıdır.

*Mezheplerin
içtihatları ve
çalışmaları
Kur'an-ı Kerim'in
ve Peygamberi-
mizin (asm)
hadislerinin şerhi,
açıklaması ve
uygulamasıdır.
Bediüzzaman bu
gerçeği “kanun-i
ilahinin şarihi
olan mezahib-i
erbaa” şeklinde
ifade eder.*

2. Bediüzzaman Said Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.61.

3. Bediüzzaman Said Nursî, *İhtimai Reçeteler*, 2:270.

4. Bediüzzaman Said Nursî, *Divan-ı Harb-i Örfî*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.25.

İktidar ve güç
daima haddi
aşmak ve
baskı yapmak
eğiliminde
olduğu için
bireyin hürriyeti
değil, iktidar
sahiplerinin
güçlerini
sınırlandırmak
gerekir.
Anayasalar ve
yasalar bireyin
hukukunu
korumak ve
iktidarın gücünü
sınırlandırmak
amacı ile
yapılırlar.

a) İnsan Hür Olarak Yaratılmıştır

İnsanlar da toplum da reşittir, hürdür; ama siyasiler bunu kabul etmek istemezler. Onlara göre birey ve toplum hür bırakıldığı zaman kötüye meyleder ve kötülüğe yönelir. Hakimiyet esaslı, baskıcı bir yönetim şeklini benimseyen siyasiler ve yöneticiler, kendilerince iyiye yönlendirmek için bireyin ve toplumun hürriyetinin baskı ve zorlama yoluyla sınırlandırılması ve doğruya yönlendirilmesi gerektiğini iddia ederler.

Halbuki Kur'an ve Sünnet'e, Peygamberimizin ve Hulefa-i Raşidinin uygulamalarına göre insan mükerrem ve özerktir, kerem sahibidir. İdarecilerin görevi insanın temel hak ve hürriyetlerini korumaktır. İktidar ve güç daima haddi aşmak ve baskı yapmak eğiliminde olduğu için bireyin hürriyeti değil, iktidar sahiplerinin güçlerini sınırlandırmak gerekir. Anayasalar ve yasalar bireyin hukukunu korumak ve iktidarın gücünü sınırlandırmak amacı ile yapılırlar.

İnsan fitratı gereği hür yaratılmıştır. İnsan kabiliyetlerini ancak hürriyet ortamında geliştirebilir ve insana yakışır bir şekilde yaşayabilir. Aklını ve iradesini başkasının cebine koyan veya başkasının sınırlandırması ile kullanılan insan hür değildir. İslâm insan hürriyetini sağlamış ve köleliği kaldırmıştır. Hz. Ömer (ra) "Hür olarak doğan insanı köleleştirmek zulümdür" derken Bediüzzaman "Kavmin efendisi ona hizmet edendir" hadisini "Şeriat aleme gelmiş; ta ki her nevi istibdadı ve zulmü kaldırsın" ⁵ şeklinde yorumlamaktadır.

Bu fitrat kanunları gereği, insanın hürriyeti esastır, yasalar ile hürriyetinin sınırlandırılması istisnadır ve ancak tecavüz ve zulmü önlemeye matuftur. Devlet ve onun kontrolünde olan tüm müesseseler ve kurumlar insana hizmet için vardır. Bu sebeple kurumlar kutsal değildir.

b) İktidar ve Güç Anayasa ve Yasalarla Sınırlandırılmalıdır

Hukukun temelinde "hayat hakkı, hürriyet hakkı, eğitim hakkı, din ve vicdan hürriyeti ve hakkı, fikir hürriyeti ve hakkı" gibi insanın vazgeçilmez ve devredilmez temel haklarını korumak vardır. Bundan dolayıdır ki önce hukuk, sonra siyaset gelir. Önce insan sonra devlet gelir. Devlet ferdi korumak için vardır. Siyasetin meşruiyetini sağlayan hukuktur. Devleti sınırlandıran da siyaset ve siyasiler değil hukuk olmalıdır.

İslâmda özellikle "Ameli Mezheplerin" çıkış sebebi hukuktur. Hukukullah ve Hukuk-u ibad dinin temelini teşkil eder. Ebu Hanife, Şafi, Ahmed b. Hanbel ve İmam Malik gibi fıkıhçılar gerçekte birer hukukçudurlar. Zira "Fıkıh" demek "İslâm Hukuku" demektir. Bundan dolayıdır ki Bediüzzaman "Meşrutiyetin dört mezhepten kaynaklandığını" ifade etmektedir.

c) Kanun Hakimiyeti Esas Olmalıdır

Yöneticiler açısından meseleye baktığımız zaman Kur'an-ı Kerim, insan fitratına konan duyguların sınırsız olduğuna dikkatleri çekerek insan fitratının sınırı aşmaya ve mutlak güce ulaşmaya çalışma eğiliminde olduğunu belirtir. İnsanın cennetten çıkarılmasının sebebi de (Taha Suresi, 116-120)

yine mutlak iktidar ve güç isteğine, bu isteğin de haddini aşmasına bağlı olduğunu Hz. Adem (as) ile Havva'nın kıssasını anlatarak ifade eder.

Bu nedenledir ki siyaset bilimcileri “iktidarın zamanla yozlaşma eğiliminde olduğu, mutlak gücün mutlak yozlaşmayı ve zulmü netice verdiğini belirterek iktidarın sınırlandırılması gerektiği tezini ortaya atmışlar ve Anayasal Sistemi bu sebeple savunmuşlardır. Zira Anayasal Sistem demek “Hukuk Sistemi” demektir. Yönetimin adil ve hakperest olabilmesi için hukuk ile sınırlandırılması gerekir. Hukuk da adalet ilkesini hayata geçirme amacına yönelik olmalıdır. İslâm; kralların, derebeylerin ve zorbaların gücünü sınırlamak, hak ve adalete boyun eğmelerini sağlamak için gerekli olan “adalet, hürriyet”i emreder. Aynı zamanda insan onurunu ve iradesinin geliştirilmesini sağlayacak olan “meşveret” presiplerini va’z eder. İdarecileri de adil olmaya, meşveretle hareket etmeye ve insanların haklarını korumaya davet eder. Mezhepler işte bu kuralların uygulanması için gerekli altyapıyı hazırlayan sistemli ve metotlu görüş ve düşüncelerdir.

İslâma göre devlet gücü Anayasal güce dönüşmelidir. Bediüzzaman bu hususu “Hakimiyet kanunda olmalı, yoksa istibdat daima hükümferma olacaktır” ifadeleri ile veciz bir şekilde anlatmıştır.

d) Muhalefet Meşru Kabul Edilmeli ve Korunmalıdır

İnsan fitratında haksızlığa karşı muhalefet eğilimi vardır. Peygamberimiz (asm) “Hak sahibinin hakkını arama hakkı vardır” buyurur. Güç sahipleri muhalefetin olduğu yerde dengeli bir yönetim sergileyebilir. Kur’ân’da da şiddete yönelmediği sürece muhalefet meşru kabul edilir. Bütün bunları Bediüzzaman “Muhalefet meşru bir muvazene-i adalet unsurudur” şeklinde formüle eder.

İnsanlar farklı mizaç ve karakterlerde yaratılmıştır. Bu farklılık ve çeşitlilik medeniyeti ve terakkiyi sağlamıştır. Bu sebeple “dinde zorlama olmadığı” (Bakara Suresi, 256.) gibi farklılığı ve çeşitliliği de Allah’ın kudretinin ve iradesinin delili olarak sunar.

Bediüzzaman Said Nursî halife olan Sultan Abdulhamid’in veliliğini kabul ve iyi yönetimini takdir etmekle beraber istibdadına açıkça muhalefet ederek “Halifeye mutlak itaat” gerekmediğini fiilen göstermiştir. Yöneticiler ancak adalet ve hakkaniyete yöneldiği sürece itaat görür, Allah’a isyan ettiği ve zulüm yaptığı zaman itaat edilmez. Peygamberimiz (asm) “Allah’a isyan olan yerde kula itaat edilmez” buyurarak meşru muhalefetin olacağını “Emr-i maruf ve nehy-i anil-münkerin” yöneticilere yapılacağını belirtmiştir.

Bu sebeple İslâm çoğulculuğu kabul eder ve muhalefeti meşru görür. Bu da farklı görüş ve düşüncelerin de doğru olabileceği ve mutlak doğrunun bir tane olmadığını isbat etmek için yeterlidir.

Hak mezheplerin varlığı da farklı doğruların olabileceğini ve İslâm’ın çoğulculuğa ve farklı fikirlere müsamaha gösterdiğinin delildir.

*Yöneticiler
ancak adalet
ve hakkaniyete
yöneldiği sürece
itaat görür,
Allah’a isyan
ettiği ve zulüm
yaptığı zaman
itaat edilmez.
Peygamberimiz
(asm) “Allah’a
isyan olan
yerde kula
itaat edilmez”
buyurarak meşru
muhalefetin
olacağını “Emr-i
maruf ve nehy-i
anil-münkerin”
yöneticilere
yapılacağını
belirtmiştir.*

“Ehl-i Sünnet”
çizgisindeki
“Hak mezhepler”
Peygamberimizin
(asm) ibadet
hayatını ve
sünnetini,
ibadetini
ve cihadını
pratik hayatta
uygulanabilir
şekilde ortaya
koymak ve
Müslümanların
Allah’ın emri
olan sünnete
uymalarını
sağlamaya yönelik
olarak ortaya
çıkıştır.

3. Mezhepler Peygamberin (asm) Sünnetini İhya Etmeyi Amaçlar

Peygamberin (asm) görevi Kur’ân-ı Kerim’de “Tebliğ” olarak belirlenmiştir. (Maide Suresi, 5:67; Ankebut Suresi, 29:18.) Tebliğ ise görevi içine alan bir bütündür. Beyan ve tatbik görevini de içine alır.

Yüce Allah Kur’ân-ı Kerim’de Allah’a iman ve itaatın sözde kalmaması için “Kim peygambere itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur” (Nisa Suresi, 4: 80.) buyurmaktadır.

Yüce Allah kendisine itaati peygambere itaat etmek olarak kabul ettiği gibi, Yahudi ve Hıristiyanların “Biz Allah’ı seviyoruz” sözlerine karşı “Şayet Allah’ı seviyorsanız Allah’ın elçisi Hz. Muhammed’e uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı affetsin!” (Âl-i İmran Suresi, 3: 31.) buyurarak Hz. Muhammed’e (asm) iman edip sünnetine uymayanın Allah sevgisi iddiasının yalan olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Allah’ın emirlerinin uygulanması örneklerle uygulamaya geçer. Bu uygulama, yani tatbik peygamberin sünnetine uymayı gerektirir. İşte mezhepler peygamberin (asm) sünnetinin sistemli hale gelmesidir. İbadet hayatı ancak peygamberin ibadet hayatını bilmekle hayata geçer. Ayrıca sabır, cesaret, cömerlik, doğruluk gibi güzel ahlak ancak peygamberin (asm) örnek hayatı ile insanların pratik hayatına yansır.

İşte “Ehl-i Sünnet” çizgisindeki “Hak mezhepler” Peygamberimizin (asm) ibadet hayatını ve sünnetini, ibadetini ve cihadını pratik hayatta uygulanabilir şekilde ortaya koymak ve Müslümanların Allah’ın emri olan sünnete uymalarını sağlamaya yönelik olarak ortaya çıkmıştır.

Bu sebeple mezhepler din olmayıp dini yaşamaya katkı sağlayan önemli bir kurumdur. Mezhep bir ayrılık unsuru değil dini hayatın vazgeçilmezidir.

4. Mezhepler Arasındaki İhtilafların Sebepleri

Peygamberimiz (asm) “Ümmetimin ihtilafı rahmettir” (Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, 1:64; Münâvî, Feyzü’l-Kadîr, 1:210-212.) buyururken müsbet ihtilafın ümmet hakkında hayır ve rahmet olduğuna dikkat çekmiştir. Bu ihtilafların sebeplerini ise kısaca iki maddede özetlemek mümkündür.

a) Nazari Prensiplerin Farklı Anlaşılması

Mezhepler arasındaki ihtilaf nazari prensiplerin ve uygulamaların alimler tarafından farklı anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Bu ise bir ayrılık sebebi değil, farklı şartlarda ve seviyelerde ve durumlarda bulunan insanlar için bir rahmettir.

Bediüzzaman’a sorulan “Eğer desen: Hak bir olur. Nasıl böyle dört ve on iki mezhebin muhtelif ahkâmları hak olabilir?” sorusuna verdiği cevapta çok güzel ifade edilmiştir. Şöyle ki: “Bir su, beş muhtelif mizaçlı hastalara göre nasıl beş hüküm alır. Şöyle ki: Birisine, hastalığının mizacına göre su ilaçtır; tıbben vâciptir. Diğer birisine, hastalığı için zehir gibi muzırdır; tıbben ona haramdır. Diğer birisine az zarar verir; tıbben ona mekruhtur. Diğer birisine zararsız menfaat verir; tıbben ona sünnettir. Diğer birisine ne

zarardır, ne menfaattir; âfiyetle içsin, tıbben ona mübahtır. İşte hak burada taaddüt etti. Beşi de haktır. Sen diyebilir misin ki, “Su yalnız ilâhtır, yalnız vaciptir, başka hükmü yoktur? İşte bunun gibi, ahkâm-ı İlâhiye, mezheplere hikmet-i İlâhiyenin sevkiyle ittibâ edenlere göre değişir. Hem hak olarak değişir ve herbirisi de hak olur, maslahat olur.”⁶

b) Azimet ve Ruhsat Meselesi

Usul uleması mezhepler arasındaki görüş ayrılıklarının “ruhsat ve azimetten” kaynaklandığını ve bu ümmet için rahmet ve kolaylık olduğunu belirtmektedirler. Bir mezhebin azimet olarak kabul ettiği bir husus bir diğer mezhepte ruhsat olarak değerlendirilmiştir. Çünkü dinin emir ve yasaklarına muhatap olan mükellefler güçlü ve zayıftırlar. Din güçlü olana azimetle, zayıf olana ruhsatla hükmeder. Meselâ, ezanın abdestli okunması ile ilgili rivayet azimet, abdestsiz okunabileceği şeklindeki rivayet ise ruhsatı bildirir. Yine İmam-ı Azam’a göre sabah namazının ortalığın aydınlandığı zaman kılınması hususundaki görüşü ruhsat, diğer üç imamın imsaktan hemen sonradır demeleri azimetdir. Bütün bunların tamamı haktır ve doğrudur. Yüce Allah azimetle amelden memnun ve razı olduğu gibi, ruhsatla amelden de razı olur.

Mezheplerin, yani farklı görüşlerin, azimet ve ruhsatların kaynağı “Kıtap ve Sünnettir.” Her biri kaynaktan istifade etmişler ve şeriatın ahkâmının uygulanması yönünde içtihatlarında bulunmuşlardır. Bu nedenle hepsi birbirinin aynıdır ve biri diğerinden daha haklı ve üstündür denemez. Kimi azimetle, kimi ruhsatla amel etmişler ve dinin ahkâmının uygulanmasına hizmet etmiş ve ümmete yol göstermişlerdir. Allah azimetle ameli sevdiği gibi, ruhsatla ameli de sever; ancak emrinin ve resulünün sünnetinin terk edilmesine razı olmaz. İmamların içtihatları ise emredilen amellerin yapılması ve pratikte uygulanması için yapıldığından Allah hepsinden razıdır. Amel bakımından birbirlerine üstünlükleri yoktur; ama azimetle amel eden elbette daha faziletlidir denebilir.

Ruhsatla mükellef olan bir özür sahibi ruhsatı terk ederek azimetle amel etmiş olsa fazileti seçmiş olur. Azimetle amel elbette ruhsattan daha faziletli ve daha sevaplıdır. Bir ibadetin sevabı ihlase, azimete, meşakkate, huşu ve huzura göre değiştiği için on, yüz, bin, yedi bin gibi katlanarak artar. Takva da ruhsatla değil, azimetle amel etmekle artar.

5. İtikadi Mezheplerin Doğru İslâmiyete Katkıları

İtikadi mezheplerden mezheb-i hak olan “Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat” Peygamberimizden (asm) daha sonra Kur’ân ve Sünnetin ortaya koyduğu itikad, ibadet ve muamelatı sistemli, disiplinli ve düzenli hale getirerek sistemleşmiştir. Böylece peygamberimizden (asm) sonra ortaya çıkan problemlere Kur’ân ve Sünnet çerçevesinde çözüm üreterek Müslümanların inançlarını ve ibadet hayatını korumuş, dünya ve ahiret saadetine hizmet etmişlerdir.

Usul uleması mezhepler arasındaki görüş ayrılıklarının “ruhsat ve azimetten” kaynaklandığını ve bu ümmet için rahmet ve kolaylık olduğunu belirtmektedirler. Bir mezhebin azimet olarak kabul ettiği bir husus bir diğer mezhepte ruhsat olarak değerlendirilmiştir. Yüce Allah azimetle amelden memnun ve razı olduğu gibi, ruhsatla amelden de razı olur.

6. Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.447.

Günümüzde
Ehl-i Sünnet'in
asırlarboyu
koruyarak ve
geliştirerek
getirdiği İslâm
inanç ve ibadet
hayatına ait
tüm birikimi
asrımızdaki en
büyük fesat ve
ifsadı zamanında
koruyarak
muhafaza eden,
gerek felsefeden,
gerekse zındıka
ve nifaktan
kaynaklanan
fesad ve ifsadı
izale eden Risale-i
Nur ve müellifi
Bediüzzaman Said
Nursî olmuştur.

Ehl-i Sünnet imamaları ve alimleri Müslümanları yanlış inanç ve düşüncelerden de korumuş, Allah'ın rızasına uygun olan inanç, fikir ve amel-leri kitap ve sünnetten çıkarmış ve Müslümanlara ders vermişlerdir. Kur'an ve Sünnete inanç ve ibadet hayatına yönelik saldırılara cevap vererek hak ve hakikati ortaya koymuşlardır. Bunu yaparken "Kıyas" denilen aklın esas alındığı ve delillere dayanan bir metot takip etmişlerdir. Ayrıca ümmetin Peygamberimiz (asm) zamanından uygulayageldiği genel kabul olan "İc-mayı" da bir delil olarak kabul etmiş ve ibadet hayatını korumuşlardır.

Günümüzde Ehl-i Sünnet'in asırlarboyu koruyarak ve geliştirerek ge-tirdiği İslâm inanç ve ibadet hayatına ait tüm birikimi asrımızdaki en bü-yük fesat ve ifsadı zamanında koruyarak muhafaza eden, gerek felsefeden, gerekse zındıka ve nifaktan kaynaklanan fesad ve ifsadı izale eden Risale-i Nur ve müellifi Bediüzzaman Said Nursî olmuştur. Bu bağlamda "Doğru İslâmiyeti" temsil eden Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat itikad ve ibadet hayatının özü ve özeti, müdafaası ve savunması Risale-i Nur'dur denebilir.

Bediüzzaman Sahabeler arasındaki muharebeleri "Adalet-i Mahza" ve "Adalet-i İzafiy" çerçevesinde değerlendirerek her iki tarafta bulunan sa-habelerin hakka ve adalete hizmet için şehit olduklarını ispat etmiştir.

Yine Bediüzzaman Hz. Ali (ra) ile Hz. Muaviye arasındaki muhare-benin "Hilafet ve Saltanat" mücadelesi olduğunu izah etmiştir. Haricilerin "büyük günah işleyen küfre girer" "Allah'ın hükmü ile hükmetmeyen kafır-dır" Allah'ın hükmünü bırakıp hakemi kabul etmek büyük günahdır" iddi-alarını "Allah'ın hükmü ile hükmetmeyen değil, Allah'ın hükmünü tasdik etmeyenler küfre girer, bu hükmü tatbik etmek ise şartlara bağlı olduğu için tatbik etmeyen sadece günahkar olur" şeklinde izah ve ispat etmiştir.

Bediüzzaman yine Haricilerin ve Şia'nın dini siyasete ve iktidar mücade-lelerine alet etmelerine "daire-i itikad ile daire-i muamelatı birbirine karış-tırmamak gerekir" yaklaşımı ile cevap verip dinin dünyevi ve siyasi çıkarlara alet edilemeyeceğini izah ve ispat etmiştir. Bu bağlamda günümüz "Siyasal İslâmın" dini siyasete alet ve tabi etmelerinin yanlışlığına dikkat çektiği gibi "Radikal İslâm" anlayışı ile dinin cihad kavramını iktidar mücadelesine alet etmelerine karşı da "dinin amacı toplumun huzur ve refahıdır, asayişin tesis edilmesidir, toplumda barış esastır" fikrini geliştirmiş ve "harici tecavüz" ol-madığı sürece savaş meşru değildir, bu zamanda esas olan manevi tahribata karşı manen mücadele ve manevi cihaddır" anlayışıyla bu manevi cihadın na-sıl yapılacağını "Risale-i Nur Külliyyatı" ile göstermiştir. Bediüzzaman, ehl-i dalalet ve küfür ile manen mücadelenin temel şartlarını Kur'an ve Sünnet'ten çıkararak ehl-i imana ve ehl-i ilme ve ehl-i diyanete sunmuştur.

Bediüzzaman Müslümanlar arasında Allah'ın emri olan "Uhuvvet ve muhabbeti" bozacak olan siyasi tarafgirlikleri, şeytanı melek ve meleği şey-tan gösterecek tarafgir tutumları "Siyasi farklılıklar düşmanlık sebebi ola-maz" diyerek reddetmiş ve dinin emri olan uhuvvet ve muhabbetin tesisine çalışmıştır. Bununla beraber bu zamanda ahlak bozulduğu için, dinin siya-set malzemesi olarak kullanılmaması gerektiğini, yüzde altmış yetmiş tam mütedeyyin olmayınca din namına siyasete girmek gerektiğini ders ver-miştir. Eşref Edip gibi samimi dostlarının dine hizmetlerini takdir ederken siyasi yanlışlarını da açıkça ortaya koymuştur.

Bediüzzaman Kur'an'ın emri olan "Ehl-i Beyt muhabbetini" esas alan Şia'nın siyaset ve dünya saltanatına önem vererek Hz. Ali'nin bu konuda başarısız gibi görünmesinden kaynaklanan hayal kırıklığını da "Dünya saltanatı ehl-i beyte yakışmaz. Ehl-i Beyt dünyayı terk ederek kıyamete kadar ehl-i hakka, ehl-i velayet ve kamil insanlara rehber-i hakaik ve kemalat olup manen daha yüksek bir mertebeye terakki ettikleri"ni ifade ve izah ederek Hz. Ali'nin (ra) Muaviye karşısındaki durumuna açıklık getirmiştir. Hz. Hasan'ın (ra) Hz. Muaviye ile anlaşmasının ve hilafeti Hz. Muaviye'ye vermiş olmasının daha isabetli ve dinen doğru olup Allah rızasına daha uygun olduğunu izah ve ispat etmiştir.

Şia'nın "Ehl-i beyt" muhabbetini esasa almasını takdir etmekle beraber Hz. Ali'nin (ra) şeyhulislâmlığını yaparak yardımcı olduğu ve sevdiği ilk üç halifeye düşmanlık etmemelerini tavsiye ederek ehl-i sünnet ile barışmanın ve kaynaşmanın yolunu göstermiş ve ehl-i dalaletin oyununa gelmemelerinin yolunu göstermiştir.

Bediüzzaman ayrıca hariçten kaynaklanmayan ve İslâm hakikatlerinin anlaşılması ve yaşanması konusunda ihtilafa düşerek birbirleri ile uğraşan ve dindeki temel hakikatleri muhafaza etmeyi amaçlayan "Vehhabi" gibi mezheplerin de dindeki samimiyetlerinden dolayı zaman içinde mutedil, orta çizgiye gelerek müslümanların uhuvvet ve muhabbetini sağlayacaklarını da ifade etmiştir.

6. Müspet Hareket ve Mezhepler

Bediüzzaman müspet hareketi "kendi mesleğinin muhabbeti ile hareket etmek" şeklinde tarif eder ve "başka mesleklerin adaveti ve noksanlığı onun fikrine ve ilmüne müdahale etmesin ve onlarla meşgul etmesin"⁷ şeklinde de açıklar.

Bediüzzaman ehl-i hak, ehl-i şeriat, ehl-i ilim ve ehl-i tarikata da "birbirinin kusurunu görmemek, birbirinin ayıbına karşı gözünü yummak ve harici düşmanın hücumu zamanında dahili münakaşaları terk etmeyi"⁸ tavsiye etmektedir.

Bediüzzaman talebelerine verdiği son dersinde de "müspet hareket etmeyi ve menfi hareket etmemeyi, vazife-i İlahiyeye karışmamayı ve manevi tahribata karşı set çekerek yapılan muamelelere sabırla ve rıza ile karşılık vermeyi ve beddua dahi etmemeyi"⁹ tavsiye etmektedir.

Müspet hareket etmeyi "dahili asayişe bütün kuvveti ile yardımcı olmayı, anarşiye karşı set olmayı, emniyete yardımcı olmayı, sulhü ve sükunu temin etmeyi" tavsiye etmektedir. Zira müsbet iman hizmeti ancak "sulh ve barışın" olduğu yerde mümkündür. Savaş ve kavga ortamında müspet iman hizmeti yapılamaz.

Bediüzzaman'a göre sadece İslâm dünyasında ve Müslümanlar arasında değil, İslâm dışındaki görüş ve düşüncelere karşı da müspet hareket etmek gerekir. Zira müspet hareket fonksiyoneldir, kendisini anlatır, başkalarının

Bediüzzaman talebelerine verdiği son dersinde de "müspet hareket etmeyi ve menfi hareket etmemeyi, vazife-i İlahiyeye karışmamayı ve manevi tahribata karşı set çekerek yapılan muamelelere sabırla ve rıza ile karşılık vermeyi ve beddua dahi etmemeyi" tavsiye etmektedir.

7. Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.155.

8. A.g.e., s.157.

9. Bediüzzaman Said Nursî, *Emirdağ Labikası*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2007, s.455

*Risale-i Nur
hakikatleri
Kur'ân'ın
hakikatli bir tefsiri
ve Bediüzzaman
da asrımızda
Peygamberimizin
(asm) temsilcisi
olarak hiçbir
meseleye toptancı
olarak bakmaz.
Bediüzzaman,
her meselenin
"müsbet"
tarafını alıp
"menfi" tarafına
bakmamayı
kendisine prensip
edinmiştir.
Bu sebeple
her konuda
"müsbet ve
menfi" ölçüsünü
getirmiştir.*

eksik ve noksanları ile meşgul olmaz. Kendi faziletini başkalarının tenkidi ve noksanı üzerine bina etmez.

Peygamberimiz (asm) ve Kur'ân-ı Kerim âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Yeryüzünün tüm insanlarına rahmettir. İslâm dünyası ve Müslümanlar dışındaki tüm insanlığın tebliğe daha çok ihtiyacı vardır. Tebliğin en mükemmeli ve tesirlisi ile "hakaik-ı imaniye ve ahlak-ı İslâmiyenin güzelliğini ef'alimizle izhar ederek" İslâmın güzelliğini fiilen göstermek şeklindedir.

Risale-i Nur hakikatleri Kur'ân'ın hakikatli bir tefsiri ve Bediüzzaman da asrımızda Peygamberimizin (asm) temsilcisi olarak hiçbir meseleye toptancı olarak bakmaz. Bediüzzaman, her meselenin "müsbet" tarafını alıp "menfi" tarafına bakmamayı kendisine prensip edinmiştir. Bu sebeple her konuda "müsbet ve menfi" ölçüsünü getirmiştir.

Müsbet hareketi rehber edinen Bediüzzaman her meslek ve meşrebin, her düşünce ve mezhebin bir hakikate dayanarak devam ettiğini ifade eder. Bütün bütün batıl olan bir düşüncenin insanlık aleminde yaşama ve devam etme şansının olmadığını ifade eder.

Bediüzzaman'a göre müsbet hareket, batıla ve şerre karşı mücadele etmeye aykırı değildir. Zira yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de, "Allah'ın yoluna hikmetle davet etmeyi ve onlarla en güzel şekilde mücadele etmeyi" (Nahl Suresi, 16: 125.) emretmektedir. Hikmetle hareket etmek ise "Muktezay-ı hale mutabık hareket etmektir."

Bediüzzaman Kur'ân-ı Kerim'in "adalet-i mahza"yı esas aldığını, adalet-i mahzanın ise "bir masumun hakkının bütün insanlığa da feda edilemeyeceği"nin ifadesi olduğunu belirtir. (Maide Suresi, 5: 32.)

Bütün bunlardan çıkan sonuç; müsbet hareketin kişi, grup, cemaat ve millet gibi insanlığın bütün tabakalarını kapsamış olmasıdır. Yine müsbet hareket sadece mezheplere değil, fikir, düşünce, inanç sistemlerine ve bunların mensuplarına karşı da uygulanabilir bir metot ve yaklaşımdır. Bir psikolojik ve sosyal davranış yöntemi olarak müsbet hareket genel itibarıyla insan fitratının selim olduğu, insanlığın hakka ve doğruya ulaşmaya çalıştığı gerçeğine dayanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında zaman müsbet hareket farklı ilişkilerde ortak ve benzer yönlerde dikkatleri çekerek "herşeyin iyi ve güzel tarafını almayı" insanları güzel ve faydalı olana ikna ederek yönlendirmeyi amaç edinen ve insanları buna teşvik ederek çalışma azmini arttıran metottur.

7. Müslümanların Uhuvvetini Sağlamada Mücedditlerin Fonksiyonu

Bediüzzaman Said Nursî Peygamberimizin (asm) "Ümmet içinde muhaddisun denen ilhama mazhar zatların bulunacağını" belirtmiş ve "Allah'ın her yüz senede bir müceddid göndereceği" hadisini dile getirmiştir. Bu sebeple "her fesad-ı ümmet zamanında bir muslih ve müced" gelerek Kur'ân ve Sünnet kaynaklı ilimleri, telif ettiği eserleri ve hizmetleri ile fesadı izale edip toplumu ıslah etmişlerdir.

Bu zamanın en büyük fesadı zamanında da en büyük bir muslih, müceddit ve müçtehit olarak Bediüzzaman, Kur'ân-ı Kerim'in en hakikatli bir tefsiri olan Risale-i Nur'la, ümmetin problemlerine çözümleri Kur'ân'dan çıkarıp ihtiyacı olan ilimleri ümmetin önüne koymuştur.

Müslümanların fesat ve ifsattan kurtulmaları için ihtilafı meseleler ile meşgul olmak yerine herkesin dinde ittifak içinde olduğu "Farzları yapma ve haramlardan kaçma" konusuna önem vermeleri gerektiğini ders vermiştir. Esasen mezheplerin ve tarikatlerin bütün amacı Allah'ın farz kıldığı ibadetleri yapmak ve yasakladığı büyük günahlardan uzaklaştırmaktır. Farzların ikamesi ve haramlardan kaçma sonucu zaten fertler ve toplumlar düzeleceklerdir. Bundan sonra Allah'ın emri olan peygambere itaatın gereği olan "Sünnet-i Seniyye"yi ihya ve "Ahlak-ı Muhammedi ile ahlaklanma" sağlanırsa hem aralarındaki ihtilaflar ortadan kalkacak, hem de İslâm'ı hatırları ile en güzel şekilde temsil etmiş olacaklardır.

Bu hususu da Bediüzzaman "Eğer biz ahlak-ı İslâmiyenin ve hakaik-ı imaniyenin esaslarını ef'alimizle izhar edersek sair dinlerin tabileri de fevc fevc İslâma gireceklerdir" ifadeleri ile izah etmektedir.

Bu bağlamda İslâm'ın iman hakikatleri etrafında toplanan, farzları yapıp, haramlardan kaçınan ve sünnet-i peygamberiyi kendilerine hayat ölçüsü ve ahlakını yaşamayı amaç edinenlerin tamamı "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat" olup "Cemaate" dahildir. Bunun sonucu ise "İttihad-ı İslâmdır."

Cemaat bu bakımdan fonksiyonel bir bütünlüktür. Tefani-i fi'l-ihvan, yani kardeşler içinde fani olmaktır. Böyle bir bütünlüğün sağlandığı ve fertlerin değil kurumların ve belli prensipler ve kurallar etrafında bir araya gelen ve Kur'ân'ın emri olan "meşveret" ile hareket eden bir yapıyı Müslümanlar oluşturdukları zaman hem ihtilaflar ortadan kalkacak, hem muhabbet ve uhuvvet sağlanacak, hem de Müslümanların ideali olan "İttihad-ı İslâm" gerçekleşecektir. Zira Bediüzzaman'a göre "İttihad cehl ile olmaz. İttihad imtizac-ı efkardır." Bu da ancak "Meşveret" ile sağlanabilir.

Bediüzzaman'ın "Zaman cemaat zamanıdır" ifadesi, Müslümanların ihtilafları bir tarafa bırakarak meslekî ve kurumsal yapılar etrafında bir araya gelerek "Meşveret ve Şura" ile hareket etmelerini anlatmaktadır. Bu zamanın müceddidi ve müçtehidi olan Bediüzzaman bunu tavsîye etmektedir.

Bu zamanın en büyük fesadı zamanında da en büyük bir muslih, müceddit ve müçtehit olarak Bediüzzaman, Kur'ân-ı Kerim'in en hakikatli bir tefsiri olan Risale-i Nur'la, ümmetin problemlerine çözümleri Kur'ân'dan çıkarıp ihtiyacı olan ilimleri ümmetin önüne koymuştur.

